

ЗОРЕЮ СІЯЄ НАД СМУТКОМ ЗЕМЛІ: МАРІЯ

Максим Рильський

МЕТА: ще раз довести учням красу і велич української літератури. Заохотити їх до читання, зробити певні висновки, виховувати любов і повагу до української літератури.

Тип уроку: урок-підсумок.

Епіграф:

На цій землі жили ми споконвік,
Лише обличчя змінювали трохи.

Дмитро Павличко

ХІД УРОКУ:

1. Організаційний момент.

2. Слово вчителя

Учитель:

Так, на цій землі жили ми споконвік. Ця земля споконвік осяяна величним іменем — Марія. Дівчина — жінка — мати — мадонна — рідна земля — Україна — Марія. Всі ці слова овіяні одним поняттям — благодать. Сьогодні ми поговоримо про жінок, освячених цим великим і ніжним іменем — Марія.

Багато було і є в нашій історії жінок з таким іменем. Кого ж ми сьогодні маємо згадати? Які літературні твори назвемо? Ім'я Марія згадується в найдавніших народних українських піснях, знаємо також думу про Марусю Богуславку, українська проза починається з повісті Григорія Квітки-Основ'яненка «Маруся», Тарас Шевченко написав поему «Марія», Ліна Костенко — історичний роман у віршах «Маруся Чурай».

Учень:

Павло Тичина присвятив поему «Скорбна мати» пам'яті своєї матері, головна героїня поеми Марія, Микола Руденко написав вірш «На відкриття пам'ятника Марусі Богуславці», у Стефаніка є вражаюча новела «Марія», Марія Вілінська, видатна письменниця Марко Вовчок. Треба згадати і роман Уласа Самчука «Марія», і роман Володимира Яворівського «Марія з полином в кінці століття», вірш Максима Рильського «Єсть ім'я жіноче, м'яке і ясне», присвячене Марії, а ще Микола Руденко написав роман «Ковчег Всесвіту», де Марія — Галактична Мадонна. Учень:

Українська культура пишається Марією Башкирцевою і Марією Приймаченко, Марією Заньковецькою і сучасною оперною співачкою Марією Стеф'юк, образи Марій супроводжують творчість Івана Драча.

Учитель:

Почнемо розповідь про Марію з прекрасного вірша Максима Рильського.

Учень:

Єсть ім'я жіноче, м'яке і ясне;

*В йому і любов, і журба, і надія;
Воно як зітхання бринить весняне:
Марія.*

*Як запах фіалки в осінній імлі,
Як пісня дівоча в снігах і завії,
Зорею сіяє над смутком землі:
Марія.*

*Нехай я у серці святе погашу,
Нехай упаду в беззмістовній борні я,—
Та слово останнє, що я напишу:
Марія.*

Учитель:

Ім'я Марія, мабуть, одне з найдавніших на Україні. Ми не знаємо точно, як звучало воно в давнину, але вже в стародавніх українських піснях звучить як Марія і є символом справедливості. В народних піснях Марія не тільки справедлива, але вихована в пошані до батьків, рідних і чоловіка.

Учень:

Так, вже в піснях, зібраних у Золотослові, в Поетичному космосі Давньої Русі читаємо:

*А в нових сінях, а в будованих.
Гей дай Боже!
Ой ходить у них статечна жєна,
Статечна жєна, пані Марія,
Ой носить ключі при правій руці,
Щоби ключики не побриняли,
Щоби милого не пробуджали,
Бо ній миленький дуже трудненький
А в ночі з ночі з війни припав
Привіз він мені трої дарунки
Єдна дарунка — перлова тканка
Друга дарунка — кований пояс
Третя дарунка — срібний перстенець,
Перлова тканка — головку клонить.
Кований пояс — лідвеньки ломить
Срібний перстенець — пальчики щипле.*

Як чуємо, дари, котрі має дружина Марія, завойовані у війні, взяті у ворога як трофеї ці дари не радують Марію, а пригнічують. Справді, Марія «зорею сіяє над смутком землі».

Учень:

А от в Іншій пісні Марієчка тішиться подарунками, які привіз брат:

*Ой приїхав мій братик із полку,
Ой привіз мені та три радости:
Перва радість — зелена сукня,
Друга радість — дорогий кубок,*

Третя радість — золотий перстень

Марієчка радіє подарункам, бо брат не захопив їх, а купив для своєї сестри на щасливу долю, на майбутнє заміжжя В пісні говориться, що Марія буде

*Зелену сукню — к вінцю надівать,
Дорогим кубком сватів частовать,
Золотим перстнем — шлюб
шлюбовать*

Учитель:

Ім'я Марія означає— вищість, тендітність, перевага, а ще вірність. Як побачимо сьогодні, перевагу Марії мають лише в тих стражданнях, які випадають на їхню долю. Ці жінки найвірніші. Найбільша ж вірність — це вірність Матері. Саме ім'я Марія є втіленням материнської вірності. Про кого ж ми можемо так згадати?

Учень:

Про Марусю Богуславку. Про попівну дівку-бранку Так уже сталося, що вижити, вистояти було найпекучішою проблемою українського народу впродовж віків Але вижити треба було, і на сторожі продовження і збереження роду стала мати, Марія, Маруся, Великий подвиг здійснила Маруся Богуславка, визволивши українців-невольників:

*«Ой, козаки,
Ви біднії невольники!
Кажу я вам, добре дбайте*

Учень:

Оці слова Марусі Богуславки «добре дбайте» звучать як наказ нашим землякам, що повергаються з неволі на рідну землю. Маруся визволяє козаків для того, щоб вони добре дбали про рідну землю, відроджували її і зберегли для нащадків. Символічно і те, що визволяють козаків не воїни, а беззахисна бранка. Але вона насамперед жінка, берегиня і думає про майбутнє свого роду і народу.

Учень:

Хай тоді наша земля була стоптана турецькими кіньми, все одно наш народ вірив, що кращої землі, як Україна, нема. Це земля, як говориться в думі, де «ясні зорі, тихі води», це «край веселий, а мир хрещений».

Учитель:

А чому ж сама Маруся Богуславка залишилася в неволі?

Учень:

Певно тому, що вона не просто «потурчилася, побусурманилася», а покохала свого чоловіка, і найголовніше — в неї були діти. Кожна мати живе заради своїх дітей. От у цьому найвища вірність — матері.

Учитель:

Отже, Марія — це символ Вірності і Любові.

Таких Марусь, Марій було багато, це наші матері колись, тепер, в майбутньому. Не випадково про Марусю Богуславку сказав своє слово поет Микола Руденко.

Учениця читає вірш Миколи Руденка «На відкриття пам'ятника Марусі Богуславці».

Микола Руденко

На відкриття пам'ятника Марусі Богуславці

*Були у бронзі королі й поети,
І, вибачте, улюблені хорти.
Та серед людства цілої планети
Де й хто увічнив подвиг доброти?*

*Не Жанна д'Арк, що кличе до походу,
Із орачів гуртуючої полки,
А та, що кидає вінки у воду —
Й нічого більше...
Росяні вінки.*

*Йй, видно, тільки це від Бога дано,
Та лиш у хвилях з'являться вони —
Невільники розпилюють кайдани
І в березі відрубують човни.*

*І піде по Україні добра слава,
Покотиться у далечінь віків:
Пашу приспавши, дівка з Богуслава
З неволі визволяє козаків.*

*Хтось, мо', й прихопить із вінків суцвіття,
Аби згадати смак босфорських рос.
Вона ж ітиме понад три століття,
Щоб з н'єдстала глянути у Рось.*

*Хай славить бронза подвиги минулі —
Те, як уміли предки нищить зло;
Те, що давним-давно було в Стамбулі —
Але в лісах мордовських не було.*

Учитель:

Марусі Богуславці було дано від Бога визволяти невольників.

А іншій Марусі — вже Марусі Чурай було дано від Бога оспівати свою рідну землю. І в пісні залишитись навіки. А що ми знаємо про Марусю Чурай?

Кожна жінка народжується для любові. Народжена для Любові, Маруся Чурай не зазнала її радощів, і всю свою любов по краплині сточила в неперевершені пісні, що й зараз бентежно озиваються в наших серцях. Три віки ходить пісня Марусі Чурай по нашій землі, три віки любові вже подарувала дівчина людям. Так, вже три віки звучать пісні Марусі: «Ой не

ходи, Грицю», «Грицю, Грицю, до роботи...», «Засвіт встали козаченьки», «На горі верба рясна», «Ішов милий горонькою», «Летить галка через балку», «В кінці греблі шумлять верби ». Чому ж так довго звучать ці пісні?

Учень:

Бо велика любов і велика творчість невмирущі. А всі пісні Марусі Чурай народжені з великої любові.

Учитель:

Хай і зараз прозвучить одна з цих пісень.

Учениця: виконує пісню.

Учитель:

Довго сперечалися вчені, чи справді існувала Маруся Чурай, але, як сказав Михайло Слабошпицький: «Поетеса Ліна Костенко назавжди «прописала» Марусю Чурай в нашій національній історії».

Учень:

*Ця дівчина не просто так, Маруся.
Це — голос наш. Це — пісня. Це —
душа.
Коли в похід виходила батава, —
її піснями плакала Полтава.
Що нам було потрібно на війні?
Шаблі, знамена і її пісні.
Звитяги наші, муки і руїни безсмертні
будуть у її словах.
Вона ж була як голос України,
що клекотів у наших коруг.*

Учитель:

Пісня Марусі Чурай, як і сама вона, — це наша історія. Як сказала Ліна Костенко,

*Історії ж: бо пишуть на столі.
Ми ж пишем кров'ю на своїй землі.
Ми пишем плугом, шаблею, мечем,
Піснями і невільницьким плачем.*

Кожен народ сам пише свою історію. Історія дала нам свого Гомера — Тараса Шевченка. Саме Шевченко найвище підніс культ матері, материзни, рідної землі. Пригадаймо його поему «Марія». Як поет звернувся до матері?

Учень:

*Все упованіє моє
На тебе, мій пресвітлий раю.
На милосердіє твоє,
Все уповатє моє
На тебе, мати, возлагаю,
Пренепорочная, благая!*

Учитель:

Про що говорить наш поет у поемі?

Учень:

Про те, що мати не тільки підтримує свого сина, а й скріплює віру в його справу, бо ніхто так, як мати й рідна земля, не вірить у своїх синів:

*І ти, великая в женах,
І їх унинія і страх
Розвіяла, мов ту полову,
Своїм святим огненным словом
Ти дух святий свій пронесла
В їх душі вбогії! Хвала!
І похвала тобі, Маріє!
Мужі воспрянули святисе.
По всьому світу розійшлись
І іменем твого сина,
Твоєї скорбної дитини,
Любов і правду рознесли.*

Учитель:

Слова Шевченка про матір «*Все уповате моє на тебе, мій пресвітлий раю...*» і сьогодні звучать як гімн жінці. Своєрідне продовження отримали вони в поемі Павла Тичини «Скорбна мати». В Тичини є слова «Ave Maria (каліно моя!)». Ave Maria — це гімн життю, яке втілює мати, та в Тичини вони звучать трагічно.

Учень:

Вірші Тичини, що написані у 1918 році, в році братовбивчої війни в Україні, мають червоний і чорний кольори, а не зелено-золотий, як у Шевченка.

У Тичини читаємо:

*Проходила по полю.
В могилах вітер віє —
Христос воскрес, Маріє!
Христос воскрес — не чула,
Не відаю, не знаю.
Не будь ніколи раю
У цім кривавім краю.*

Але така вже доля нашої Марії, що вона мусить жити і народжувати синів «у цім кривавім краї».

Учень:

У 1920 році настрій віршів Павла Тичини більш мажорніший, у них з'явилося сонце, але з'явився і символ калини. А калина в народі є символом розлуки.

Існує народна приказка: «Народжується з рожі, а відходить у калину».

Можливо, саме тому у народних піснях співається, як дівчина посадила на могилі коханого калину. У Павла Тичини це звучить так:

*Всі славлять, співають
Нове ім'я
(Ave Maria, Калино моя!)
Здрастуй, дівчино, — Чия ж ти така?
Скажу — не скажу я:
Усіх, твоя...
(Ave Maria, Калино моя!)*

Учень:

Мені здається, що слова «усіх, твоя» — це слова про матір. Марія — це вселенська мати і мати конкретно кожного з нас. Поет передбачає скорботу на нашій землі, коли так трагічно розлучаються матері з синами, і тому вводить символ калини:

*Ave Maria,
Калино моя!*

Жінки, освячені ім'ям Марія, символізують всі найкращі риси української жінки. Так розпорядилася доля, що всі Марії, котрі залишили свій слід в українській культурі, красиві, такі як Маруся з однойменної повісті Григорія Квітки-Основ'яненка: «Висока, прямесенька, як стрілочка, чорнявенька, очиці, як тернові ягідки, бровоньки як на шнурочку, личком червона, як панська рожка, що у саду цвіте... Коли було заговорить, то усе так звичайно, розумно, гак неначе сопілочка заграє стиха... Коси у неї як смоль чорнії та довгі-довгі...». Отакі красуні наші Марії! Прекрасні митці, нагороджені духом творчості. Візьмімо для прикладу Марію Башкирцеву, Марію Приймаченко, Марію Заньковецьку.

Учень:

Марія Башкирцева родом з Полтавщини. Але на Україні вона проживала дуже мало. Марія Башкирцева. Про неї написав книгу Михайло Слабошпицький. У ній він пише, що життя Марії Башкирцевої заслуговує нашої довічної пам'яті й поваги.

Хто ж вона?

Обдарованості цієї дівчини можна тільки дивуватися. Вона мала справжній вокальний талант, їй пророкували велике артистичне майбутнє. І тільки втрата голосу через хворобу перекреслила ту перспективу. Вона вільно володіла французькою, італійською, німецькою, давньогрецькою. Свій щоденник вела французькою мовою. Всі, хто його читав, говорять про великі літературні здібності авторки. Світові Марія Башкирцева відома як художниця. Картини Марії Башкирцевої є у Третьяковській галереї, її у музеях образотворчого мистецтва Харкова, Сум, Полтави, Дніпропетровська, Москви, Санкт-Петербурга, Парижа і Ніцци (там навіть є окремий зал Башкирцевої). Багато її картин в приватних колекціях Ніцци.

Народилась Марія Башкирцева 11 листопада 1860 року в селі Гавронці на Полтавщині в сім'ї дворянина. Ще маленькою разом з родиною матері виїхала за кордон, жила в Австрії, Німеччині, Швейцарії, Франції. Марія хотіла багато знати, тому в 12 років сама склала собі розклад занять і дуже багато вчилася. Цікавилася і хімією, і астрономією, і історією. Вчилася малювати в Парижі, Неаполі... Вона могла б стати неперевершеним художником, але смерть забрала її в двадцять три роки. Від її посмертної виставки Європа була в захопленні. Не вірилось, що такі картини намалювала юна дівчина. Іменем Марії Башкирцевої названо одну з вулиць Ніцци, де в місцевому музеї є постійно діюча виставка Марії Башкирцевої. Там же, в музеї Массена, стоїть гіпсова статуя юної Марії. Вперше виставка творів Марії Башкирцевої експонувалася в Ленінграді в 1929 році. В Україні такої виставки ще не було.

Учень:

Українок Марій обожнювали, називали зорями, носили на руках.

*Її зорею називали,
ясною зіркою... Вона
І справді трепетно-ясна
Була, як зірка.
Вогнем, жагою, пориванням
Вона серця палила всім,
Страждання граючи, стражданням
Сама була вона живим,
І руки Чехова й Толстого
Благословляли їй дорогу,
І Мирний голову клонив
Благоговійно перед нею,
І Лисенко її любив
Співучо-ніжною душе
І невідомі глядачі —
Студентство, молодь, як годиться —
Біля театру уночі
В її впрягались колісницю.*

Так поетично описав зірку нашого українського театру Максим Рильський. Марія Адамовська, відома всім під своїм сценічним псевдонімом Марія Заньковецька, належала до плеяди корифеїв. То ціла епоха в нашій культурі. Вона мала тендітну фігуру і прекрасний голос, якому могли б позаздрити оперні співачки. Коли на сцені була Марія Заньковецька, зал заворожено мовчав, її сценічна поведінка була простою і природньою. Востаннє Заньковецька вийшла на сцену в 67 років, але грала вона так, що захоплені глядачі не помічали її віку «Це була артистка на велетенську міру Сари Бернар» (Іван Крип'якевич) Це перша народна артистка в Радянській Україні Хочеться розповісти про долю ще однієї Марії — Марії Приймаченко

Учень:

Приймаченко Марія Оксентіївна (1909-1997).

До 1970 року в Україні було лише дві народні художниці, які мали звання заслуженого діяча мистецтв УРСР. Це Катерина Білокур і Марія Приймаченко.

Марії Приймаченко виповнився 61 рік, коли вона отримала цю нагороду. Шлях до нагороди був тернистий.

Марія народилася в 1909 році в селі Болотня. Назва села говорить сама про себе. Сім'я жила тяжко й бідно. Десь після семи років Марія захворіла, можливо це був поліомієліт. Наслідком хвороби став параліч ноги. Хвороба тяжко мучила, треба було ходити на милицях. Але бажання жити повноцінно перемогло. І у 1934 році (у 26 років) Марія на милицях добирається до Києва. Тут вона поступила на курси народного мистецтва, що були організовані при Всеукраїнському музеї (сьогодні — це Національний музей українського мистецтва).

Весною 1936 року її твори були вже на виставці в Києві, а потім у Москві. А сама художниця сім місяців пролежала в лікарні, перенесла три операції. Нogu виправили і додому вона повернулася на протезі, вже без милиць.

Марія щаслива, вона може вільно ходити, до неї прийшло не тільки визнання, а й велике кохання. Вона виходить заміж, народжує сина. Але перекреслює все війна. Чоловік загинув у боях. Прийшов холод і голод, до пензля не лежить душа. Лише десь через 6-7 років по війні Марія Приймаченко починає знову малювати й виставлятися. У 1956 році її твори побачила Польща, Франція і Болгарія. У 1959 році - вона вже член Співки художників України.

Померла Марія Приймаченко 18 серпня 1997 року, коли їй було 88 років, але останні 6 років вона не вставала з ліжка.

Все життя вона малювала звірів, птахів і риб. Про це так гарно у вірші «Полотна Марії Приймаченко» написав Анатолій Камінчик:

*... Не кусючі, лагідні ці химерні звірі,
А її жар-птиці не летять у вирій.
Кине гаптування, мов небесну манну,
А козак Іванко любить панну Ганну,
Любить Україну, не біжить за море,
Воликом чорненьким рідну землю оре.
Квіти фантастичні, все живе у Бозі:
Часчка кигиче при битій дорозі.
Рай зійшов на землю, пекла тут немає,
А Коцій Безсмертний схожий на Мамая.
Гарбуз-кавуненко ходить по городу —
Козацькому роду нема переводу,*

Учитель:

Бачите, як склалось: Катерина Білокур малювала квіти, Марія Приймаченко — звірів, птахів і риб. Дві неперевершені народні художниці доповнювали одна одну.

Українська література й мистецтво мають вітаїстичний характер. Такою є новела «Марія» Василя Стефаника.

Учень:

У новелі показана трагедія нації, роздертої, переполовиненої, але яка після кожного нищення проростала буйним квітом талантів. На початку новели Марія — молода, щаслива жінка і мати. Автор підкреслює, що жінка на цьому світі для того, щоб творити красу і народжувати. У новелі читаємо: «Вона їх родила міцних і здорових і по кожній дитині була все краща й веселіша». Марія хоч думками, але була поруч зі своїми синами. Вона віддала їх в науку й була дуже щаслива, коли сини приїжджали на канікули, тоді до їхньої хати сходилися люди, «співали, розмовляли, читали книжки ласкаві до простого народу». Сини шанували Шевченка, а мати називала його портрет образом. Справжньою трагедією для Марії, як і для всіх матерів, стала перша світова війна. Діти України стали воювати один проти одного: східні українці воювали на боці Російської імперії, а західні — проливали кров за Австро-Угорську імперію. Сини Марії пішли воювати за цесаря. А в село прийшли російські вояки. Мати спочатку подумала, що то вороги. Але — ні, то були такі ж українці. Вони прикрасили портрет Шевченка козацькими китайками. Мати Марія дала їм хліба, а одному з них віддала сорочку свого сина. Тепер ці чужі сини стали її синами. А коли вони почали співати, то Марії здалося, що це її сини співають. Стефанік пише: «Блискотять ріки по всій нашій землі і падають з громом у море, а нарід зривається на ноги. Наперед її сини, і вона з ними йде на тую Україну, бо вона, тая Україна, плаче й голосить за своїми дітьми; хоче, щоб були всі вкупі». Учень:

В новелі Стефаника образ Марії виразно звучить як образ матері-України, матері-страдниці, що «плаче й голосить за своїми дітьми, хоче, щоб були всі вкупі». І знову згадуються слова Шевченка:

*Все упованіє моє
На тебе, мій пресвітлий раю.
Все упованіє моє
На тебе, мати, возлагаю.*

Учитель:

Новела Стефаника символічна. Це розповідь про долю України на початку століття. А ось роман Уласа Самчука «Марія» є ніби її продовженням у часі, це роман про голодомор 1933 року.

Учень:

У центрі роману — життя жінки-селянки Марії. Марія прийшла на цей світ для радості. Мати «з побожним здивуванням подивляла» її. Але батьки померли і Марія пішла в найми Тяжко працювала і розцвітала. «Всі дивляться, задивляються». Марія кохала і була коханою. Народила семеро

дітей. Троє них померли. Все перемогла Марія. Своєю любов'ю розтопила тверде серце чоловіка Корнія. Тяжкою своєю працею привернула його до праці, до господарства. Сім'я була щаслива. Все змінила революція. «Чоловік Марії говорив: «Була війна — не зломилася, то прийшли банди голодранців, які доконають...» І доконали. Насамперед сім'ю. Син Максим, що німині не любив працювати в господарстві, пішов за радянською владою і став супроти сім'ї. Улас Самчук пише: «Бацिला розкладу родини натрапила на свій ґрунт. Настав початок кінця. Дні Марії скінчилися. Йшов, ступав і перемагав жорстокий дух руїни». Цей дух розробив ворогами її синів. Старший вірно служив радянській владі, молодшого засудили як проповідника вільної України.

Настав великий голод. Старший син жив у достатку, а мати їла кору, але навіть словом не дорікнула синові.

У цьому і є трагедія України, — власні діти гублять її.

Учитель:

Так, власні сини України спричинилися і до найбільшої екологічної трагедії ХХ століття — до Чорнобильської трагедії. Про це роман Володимира Яворівського «Марія з полином в кінці століття».

Учень:

У центрі роману мама — Марія Минович. «Маленька, вироблена й легка, як чорна пташка з величезними голубими очима, які так і не вицвіли за довгий вік. Їй восьмий десяток, але й досі відсвічують на лиці сліди колишньої селянської вроди».

І знову смертельну шкоду матері і всьому роду завдав власний син.

Старший син Олександр — Герой Соціалістичної Праці, член-кореспондент АН СРСР, директор проектного інституту атомної енергетики — «опрацював проект дешевого, простого, за його власним висловом, безпечного, як самогонний апарат, реактора-мільйонника». Його можна ставити всюди, де є річка чи озеро. Утвердилася думка, що його можна споруджувати й біля великих міст, де є залізничні комунікації, робоча сила, житло». Реактор старшого сина було споруджено на рідній землі. Коли сталася аварія, другий син Микола — оператор АЕС — був на зміні. Все життя мати шкодувала його, ніби відчуваючи, що він постраждає найбільше. Це саме Миколин син Тарасик, ніби передчуваючи страшну біду, всюди малював атомний гриб: «Над його ліжечком намальовано величезну чудернацьку квітку, схожу й на атомний гриб, і на розпуклу водяну лілею, з якої виборсується двоголовий Змій-Горинич». Цей хлопчик спав спокійно тільки на печі баби Марії. Молодший — Григорій — пожежник — гасив пожежу і дуже сильно постраждав. І знову нікого не звинувачує мати, нікого не проклинає. Бо то все її сини. Вона тільки шкодує: «Що буде з тобою, роде мій? Розірвало, розкидало тебе, наче велику й страшну війну пережили. Невже тільки Федько зостанеться, бо всі вони були там... Невже тільки Федір?»

Вона шкодує, що молодший син Федір німий: «Він не зможе розказати нікому, хто ми такі». Не зможе розказати майбутнім поколінням

історію свого роду. А це вже трагедія. Тому мати вирішує: «От який світ настав... Не можна дітей залишати в ньому. Мушу жити, як заклята...»

Учитель:

Чи не до нас звертався автор образом-символом німого Федора. Ми не повинні бути німими.

Маємо знати все про свою землю й розказати нашим нащадкам. Мусимо оберігати своїх матерів, як вони охороняють нас.

Діти, мусите жити достойно, бути міцними, щедрими і красивими, бо ви потрібні своїм матерям, а Україні потрібні її діти.

Любімо своїх матерів, рідну землю Хай святиться ім'я її, хай святиться ім'я заступниці всіх страждущих — Марія!

*Коли крізь розпач винуться
надії
І загудуть на вітрі степовім,
Я тоді твоїм ім'ям радію
І сумую іменем твоїм.*

(В.Симоненко)